

Forskningsprojektet Från avfallshantering till avfallsförebyggande

Rapport från seminarium III: Upplåsningar!

Denna rapport redogör för seminariet *Upplåsningar!* det tredje av tre, i Helsingborg den 7 maj inom ramen för forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande - Att minska genomförandeunderskott med hållbara handlingsnät*. Forskningsprojektet är ett FORMAS-finansierat fyraårigt projekt.

Rapporten inleds med en kort presentation av forskningsprojektet och beskrivning av seminarieriet. Rapporten fortsätter sedan med en beskrivning av vad talarna samt deltagarna har pratat om under dagen. Som avslutning sammanfattas dagen och nästa seminarium i Helsingborg presenteras.

Maria Jylkkä, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Hervé Corvellec, Institutionen för service management och tjänstvetenskap Lunds universitet & GRI, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, projektansvarig

Richard Ek, Institutionen för service management och tjänstvetenskap, Lunds universitet

Patrik Zapata, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

María José Zapata Campos, Departement of Organization, Copenhagen Business School & GRI, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Göteborg och Helsingborg, 22 augusti 2015

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

1. Forskningsprojektet och seminarierien

Innan vi välkomnar er att läsa om seminariet den 7 maj 2015 ger vi en kort introduktion till forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande* samt den seminarierie som detta tredje tillfälle är en del av. För mer information om projektet, besök www.ism.lu.se/mtp. På hemsidan hittar ni även rapporter till de två första seminarierna i serien: [Offentliga planer för avfallsförebyggande](#) samt [Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande](#).

1.1 Behovet av avfallsförebyggande

Sverige ligger i täten internationellt när det gäller att återvinna och dra nytta av energinnehåll i avfall men mängden avfall per person och år fortsätter att öka. Ökningen hotar landets hållbarhetsarbete och Naturvårdsverket fastställer därför i den nationella avfallsplanen för 2012-2017 att avfallsreducering ska vara principen för framtida avfallshantering. Detta sätter press på kommunerna som ansvarar för att avfallsplanen följs. I stället för att hantera något som finns (avfall) gäller det att planera och se till att avfallet inte finns, eller kommer att finnas, överhuvudtaget. Kommunerna måste tänka om och förmå andra aktörer och intressegrupperingar i samhället (företag, föreningar, invånare) att också tänka om och förändra sitt beteende så att alla producerar avfall i mindre omfattning.

1.2 Forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande*

Målet med detta forskningsprojekt är att identifiera och förklara de utmaningar svenska kommuner står inför när de ska planera för avfallsreducering och på så sätt skapa en praktisk beredskap att överbrygga och minska underskottet mellan planering och genomförande av avfallsreducering. Med utgångspunkt i handlingsnätsteori och nyinstitutionell teori fokuserar vi i projektet på att förklara hur komplexa och icke samordnade processer växer fram och förändras genom handlingar och relationsskapande för att efterhand stabiliseras och institutionaliseras. Dessa stabiliserade handlingsnätverk skapar i sin tur förbättrad förmåga att hantera framtida planeringsutmaningar.

Häri ligger behovet av den breda samverkan som avfallsförebyggande kräver. Det finns enskilda exempel på avfallsreduceringsprojekt men nu handlar det om att systematiskt införa avfallsreducering som högsta nationella mål, också i praktiken. För att det ska gå behövs ny kunskap, ny kompetens, ekonomiska resurser samt nya organisatoriska processer. Denna utmaning förstoras ytterligare av att kommunerna inte bara behöver förändra sin egen planering och avfallshantering utan också förmå enskilda individer, företag och föreningar att göra detsamma. Sammantaget gäller det att få många heterogena och icke-koordinerade aktörer att arbeta samordnat mot ett gemensamt mål.

Forskningsprojektet är finansierat av FORMAS.

1.3 En seminarietriologi

I enlighet med projektets syfte, att identifiera och förklara underskott mellan planering och implementering av hållbar utveckling i fallet avfallsförebyggande, är en viktig del av projektet att samla den bredd av aktörer som i dagsläget arbetar med avfall på ett eller annat sätt, därav den seminarieserie på tre tillfällen som startat upp i lindan av forskningsprojektet. Här har avfallsförebyggande aktörer från den ideella sektorn, myndigheter, branschorganisationer och konsulter kunnat möta traditionella avfallshanterare från det offentliga och privata, för att tillsammans bygga en plattform för nya nät av aktörer.

Seminarieserien är anordnad i samarbete med Mistra Urban Futures. Nedan ser ni en överblick över seminarieseriens tre tillfällen. Seminarierna följer en logik men har under seriens gång omformats tillsammans med deltagarna genom de strömningar av idéer som genereras i processen. Dagens seminarium byggde exempelvis till större del på frågan om plats än vad som tidigare var planerat, någonting som visat sig mycket angeläget under tidigare seminarier.

- 13:e november 2014, Göteborg: Offentliga planer för avfallsförebyggande,
- 29:e januari 2015, Göteborg: Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande
- 7:e maj 2015, Helsingborg: Avfallsförebyggande: upplåsningar!

1.4 Helsingborg 29 maj: Upplåsningar!

Till seminariet kom allt från kommun till privata avfallsbolag, från ideell sektor till konsultföretag. 46 personer som representerar 25 aktörer inom avfallsförebyggandefrågan var anmälda för att diskutera vad plats har för betydelse för avfallsförebyggande samt hur goda exempel kan inspirera och leda till nya projekt. Här nedan en lista på organisationerna. Tack till alla som var med och ett speciellt tack till alla som delade med sig av egna exempel!

Avfall Sverige; Butiksloppis; Cykelköket; Eskilstuna Strängnäs Energi och Miljö; Göteborgs Stad, kretslopp och vatten; Göteborgsregionens kommunförbund; Göteborgs Universitet, Förvaltningshögskolan; Göteborgs Universitet, Handelshögskolan; Helsingborgs stad; Human bridge; Hyresgästföreningen Västra Göteborg; Hässleholm Miljö AB; IVL; Karlskrona kommun; Lunds Universitet; Miljödialog; Länsstyrelsen Skåne; Naturvårdsverket; NSR; Retoy; Stena Recycling; Svensk Avfallsrådgivning; SP och SYSAV.

Programmets centrala punkter var:

- 10:10-10:20: Platsens politiska aspekter, Richard Ek, Lunds universitet

- 10:20-11:20: Olika exempel på att avfallsförebyggande behöver ”ta plats”
- 11:30-12:20: Smågruppsdiskussioner
- 12:20-12:30: Återkoppling i storgrupp
- 13:30-13:45: Goda exempel på avfallsförebyggande, Åsa Lindskog, Avfall Sverige
- 13:45-14:55: Olika avfallsförebyggande projekt
- 15:00-15:50: Smågruppsdiskussioner
- 15:40-15:50: Återkoppling i storgrupp
- 15:50-16:00: Dagen sammanfattas

2 Rapport från dagens seminarium

Det tredje och sista seminariet i denna serie hölls den 7 maj 2015 i Helsingborg. Nedan följer en redovisning över dagen för att vi som var med ska komma ihåg vad som hände och vad som sades, samt att ni som inte kunde delta vid detta tillfälle har möjlighet att läsa in och få en känsla av vad som skedde.

2.1 Välkomna!

Moderator Mikael Cullberg hälsar dagens deltagare välkomna till Campus Helsingborg och berättar kort om Mistra Urban Futures där han är ledare för Göteborgsplattformen. Utöver Göteborg finns fyra andra lokala plattformar. Under året ska Mistra Urban Futures halvtidsutvärderas med förhoppning om förlängning på fyra år till med nya forskningsprogram.

Dagens seminarium har två teman: avfallsförebyggande kräver plats samt att man kan lära sig av andra initiativ. Dagen ser ut som så att på förmiddagen är det kommer vi att lyssna till politiska aspekter på platsen samt diskutera platsens betydelse för avfallsförebyggande. På eftermiddagen är det fokus på olika avfallsförebyggande exempel i praktiken där det inledande anförandet kommer att göras av Åsa Lindskog från Avfall Sverige som nyligen släppt en rapport om praktiska exempel.

María José Zapata Campos presenterar projektet och introducerar projektgruppens medlemmar: Richard Ek och Hervé Corvellec från Lunds Universitet samt Maria Jylkkä, Patrik Zapata och María José själv från Göteborgs Universitet. Hon hälsar alla välkomna tillbaka till detta tredje seminarium och lämnar över till den första talaren.

2.2 Platsens politiska aspekter, Richard Ek

Richard Ek är kulturgeograf på Lunds universitet och har en vurm för platser och dess politiska innebörd.

Vi behöver förstå platser som arenor där politiska processer äger rum och där resultatet av politiska prioriteringar får sitt fysiska utfall. Det finns en konkurrens kring vad som ska uppfylla en plats. När vi diskuterar frågor kring avfallsförebyggande utifrån ett platsperspektiv finner vi snabbt en konkurrens mellan avfallsförebyggande verksamheter och andra typer av verksamheter, som kommersiella verksamheter som snarare ökar än minskar mängden avfall. Vi kan ta en stadskärna som exempel, stadskärnorna idag är fyllda med avfallsökande verksamheter, men kanske är det så att dessa verksamheter behöver ge vika för avfallsförebyggande verksamheter som cykelkök etc. för att vi ska kunna förverkliga visionen om ett avfallsförebyggande samhälle? (Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.3 Praktiska exempel på att förebyggande kräver plats

Som underlag till kommande smågruppsdiskussioner presenterade Retoy, VA Syd, ReTuna och Hyresgästföreningen Västra Göteborg exempel på praktiskt arbete för avfallsförebyggande som tar plats. Samtliga presentationer hittas delvis som film på www.ism.lu.se/mtp.

2.3.1 Retoy, Anna Normann

Retoy startade 2011, men vad gör Retoy? Retoy möter ca 400 000 barn och 19 000 av dessa barn träffas under byten. Det skapas mötesplatser för att barn ska kunna mötas för att ge och byta. Anledningen till att Retoy skapades var två: att främja ett mer hållbart konsumtionsmönster, till exempel har barn idag 536 leksaker per barn. Den andra anledningen till att starta Retoy var att öka medvetandet om Barnkonventionen. Så blev det och all vinst från verksamheten återinvesteras i densamma.

Retoy har olika aktiviteter för att nå ut med våra två meningar. Dels får barn byta leksaker med varandra. Här skapas en upplevelse för barnen, de ska tycka att det är kul. Det finns en incheckning där de får stämpel per leksak, går ut till bytesytan och får byta, samtidigt finns en pysselstation kring rättigheter och återanvändning, efter det kommer en utcheckningsstation där barnen får en väska för att kunna komma ihåg att de kan byta istället för att köpa. Dels har vi verksamhet för förskolor i Malmö, barnkonvention för pedagoger, där vi också tar upp återanvändning.

Hur tar vi plats? Det största med Retoy är konceptet, kommunikationen är färgglad och lekfull. Målgruppen barn gör att det är en enkel kommunikation, Retoy försöker ha roliga aktiviteter och samarbeta med många olika aktörer för att nå så många som möjligt, i sommar turnerar de bl.a. med Parkteatern och Malmöfestivalen. Samarbeta är en nyckel för att nå ut. När en bytesaktivitet ska ta plats så kommuniceras det på många olika sätt. Hemsida, affischer, lokal media, kalender osv. Genom volontärer som pratar olika språk blir det också

lättare att nå ut till alla i området som Retoy befinner sig i. Retoy samarbetar med ideell sektor och företag, framförallt Blocket och Unicef, men också kommunal verksamhet och hjälper dem med deras verksamhet så som avfallsmål (minimering), klimat (sparar nytt), giftfri miljö (vi sorterar ut giftiga leksaker), integrationsbefrämjande (det är på en central plats i socioekonomiskt utsatt område) samt arbete med barnkonventionen. (Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.3.2 VA Syd, Savita Upadhyaya

Avfallsverksamheten tar mycket plats; det bullrar och det luktar, och vi som arbetar med avfall måste ta hänsyn till det. Även avfallsminimering tar ju plats. Det är viktigt att vi arbetar aktivt med att få in saker i avfallsplanen och få in mål i översiktsplanen, när vi sedan kommer in i detaljplanen så är det en detalj, kanske en fastighet, och där är det viktigt att avfallsplanen kommer in i alla planeringsärenden. Vi behöver fråga oss vad en plats ska ge tillfälle för, konsumtion eller reflektion? Om avfall finns med i planeringen så krävs att dessa frågor ställs för alla vill ha plats i stadens begränsade område. Därför är det en stor vinst om vi till exempel kan permanenta återvinningsstationer.

Därför måste vi få stadsplanerarna att älska oss avfallshanterare, vi måste göra oss älskvärda. Nyckelorden i stadsplanering ska docka ihop med avfallsplanen. Hur kan vi skapa grön tillväxt osv som kan ses som en resurs för stadsplanering? Det är mycket viktigt att få ta plats i staden, skapas inte platsen så spelar kommande steg inte stor roll. Savita menar att när vi inte har så mycket gemensam plats så är faktiskt avfallsutrymmet en av få gemensamma platser vi har i staden, och det kan vi utnyttja till att exempelvis ha bytesrum på dessa ytor.

I Malmö har de fått in bemannade kvartersnära återvinningscentraler i planeringen. De kommer att etablera flera mindre kvartersnära återvinningscentraler runt om i Malmö och de jobbar i nära samarbete med den så kallade Makerskulturen, eller makers spaces, en "Folkets verkstad" som bidrar till hållbarhet med flera olika aspekter. De främjar återbruk, återanvändning och lokal produktion, men de blir också en mötesplats där människor kan träffas och bygga relationer genom att göra grejer tillsammans. Det handlar inte enbart om miljömässig hållbarhet. Savita belyste också att det danska Miljöministeriet kommit ut med rapporten *sustainable happiness* som visar att avfallsminimering och avfallssortering gör människor lyckligare. Det kan vara bra att veta och påminna oss själva om att vi är goda människor som sprider lycka och behöver plats för detta! (Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.3.3 ReTuna, Eskilstuna Strängnäs Energi och Miljö AB, Mattias Hellström

ReTuna startade i tanken på att det är så att det finns massa aktörer som tar in andra hand, och ändå fortsätter det att slängas så mycket hela saker i våra containrar. De har inspirerats av

Alelyckan bl.a. och började planera för ca 5 år sedan då de varit ibland annat Tyskland för att se hur de gör.

För ett år sedan köpte kommunen ett gammalt lager från DHL för att skapa en återanvändningsinfrastruktur. Det ska bli ca 5000kvm, plattformen för verksamheter finns och andra får hyra in sig men idag vet de inte exakt vad/vilka platsen kommer att fyllas med. Invigning sker den 28 augusti i år. När man kommer till byggnaden är idén att man kan lämna saker till ReTuren och sedan kan man gå in i gallerian med i dagsläget 10 olika verksamheter, café, verkstad och så vidare. Det kommer även att finnas en folkhögskola på plats med sitt recycle/redesign program som då kommer att sitta på det material de behöver för verksamheten. Förhoppningen är att det ska bli en mötesplats för invånare att kunna reparera, laga, ha bytesdagar och att kunna maximera nyttan.

Visst har det funnits hinder på vägen, oppositionspolitiker har tyckt att det läggs pengar på skräp. Ett framtida hinder är att det ligger 4km från centrum, å andra sidan ligger en bra cykelbana till området och nu byggs en busshållsplats där. De funderar även på att ha satellitverksamhet ute i andra områden. (Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.3.4 Ekologisk stadsdel Majorna 2.0, Hyresgästföreningen Västra Göteborg, Gunvor Bergquist

Idag bor 80 % av göteborgarna i flerbostadshus vilket innebär att staden borde planeras utefter det. Hur avfallsförebygger vi till exempel utan en bil? idag har vi inte möjlighet att återbruka då platsen inte finns. Hyresgästföreningen arbetar för att medlemmarna ska få möjlighet och tillgång till gemensamma verkstäder, men här är platsen ett hinder. För att få till stånd någonting så behöver de gå via olika förvaltningar i kommunen och fastighetsägare.

Arbetet med Ekologisk Stadsdel Majorna 2.0 är som sagt i stort ett arbete för att få och ta plats. Ekologisk stadsdel Majorna var ett dialogprojekt som nu ska återupptas i ny form. Majorna är en plats där avfallsförebyggande redan får ta en del av miljön, där finns bland annat cykelköket och Megaloppis, här handlar det om att medlemmarna ska få ta plats i staden. Idag är det svårt att få plats, det finns knappt utrymme att parkera med lastcyklar, men de vill gå från det storskaliga till att frigöra de små utrymmena i lokala stadsdelar.

2.4 Diskussion i smågrupper: Platsens vikt för avfallsförebyggande

Efter en kort rast var det dags att påbörja dagens första smågruppsdiskussion. Syftet var att diskutera platsens vikt för avfallsförebyggande och alla fick själva välja vilket av fallen från förmiddagen de ville diskutera. Nedan har diskussionerna tematiserats under hinder, lösningar och rekommendationer utifrån olika aspekter av platsens betydelse.

2.4.1 Hinder

- Politiken: Utan modiga politiker är det svårt.
- Konkurrens med andra (icke-offentliga) verksamheter.
- Att skala upp kräver mycket arbete med att skapa nya plattformar. Även om efterfrågan finns för en viss verksamhet så är det svårt att få det att gå runt.
- Stadsplaneringen/detaljplaneringen.
- Heterogen befolkning betyder olika hinder och kräver en mängd lösningar.
- Ett ekonomiskt system som leder till kortsiktighet.
- Plats saknas och är svår att få tillgång till.

2.4.2 Lösningar

- Försöka nå olika målgrupper med varje åtgärd. Genom att nå olika dimensioner av en hållbar utveckling och olika målgrupper mångfaldigas antalet möjliga användare (t ex miljönytta i kombination med barnkonventioner som med Retoy).
- Koppla avfallsminimering till positiva upplevelser och sociala arrangemang (t ex återvinnings och återanvändningsstationer som mötesplatser)
- Koncept inspirerade av praktiker som redan finns är enklare att förankra i det lokala samhället.
- Tolkning: En del av arbetet med avfallsförebyggande handlar om tolkningsfrågor. Det är inte alltid som politiker, branschorganisationer eller ens den egna verksamheten vet vad som ingår i den egna rollen; då kan det vara en idé att tolka generöst, det vill säga att våga ta sig utanför ramarna för att få in nya dimensioner i det dagliga arbetet.
- Anpassa projekt: För att klara av att genomföra projekt så är det viktigt att man utgår ifrån de personer som kommer att vara inblandade i projektet: allt ifrån boende till hela hus eller gårdar. För att få med alla så behöver man tänka över hur man representerar exempelvis återbruk: man behöver sätta ett värde på det.
- Dokumentation och spridning: Finns god dokumentation kring tidigare projekt så är det lättare att ta efter och inte upprepa de misstag som redan har gjorts, då krävs också mindre tid och resurser, vilket är ett återkommande problem.
- Innovativa idéer innebär att våga bryta tabun och stigman

2.4.3 Rekommendationer

- Projekt bör lära sig av varandra: dokumentera, gå ut och berätta
- Samarbeta: förankra projektet till organisationer och institutioner för att växa. Frivilliga projekt kan krävas att koppla till offentliga (t ex kommuner), civil samhället och privata organisationer (t ex fastighetsägare) för att växa.

- Hitta samarbetspartners, t ex kommuner, fastighetsägare men också andra aktörer som skulle kunna ingå i projektet för att skala upp det.
- Göra kalkyl åt fastighetsägare så att de ser avfallsförebyggande som en minskad kostnad. Avfallsminskning är också en utgiftsminskning.
- Finna platser som människor vill fylla med aktiviteter, inte bara eldsjälar utan en bredare bas.

2.5 Goda exempel på avfallsförebyggande, Åsa Lindskog

Åsa Lindskog är rådgivare för förebyggande och återanvändning på Avfall Sverige och presenterar utdrag ur den nya rapporten Goda exempel på förebyggande, 2015:3.

Hela poängen med en rapport som 2015:3 är att olika verksamheter ska kunna sno idéer från varandra, därför finns också allt som sägs här i den rapporten. I rapporten finns 19 exempel på förebyggande, varav Åsa presenterade några. Detta är en uppföljning på en rapport från 2011, och Åsa påpekar att det är på tiden då det händer väldigt mycket och redan nu är denna rapport till viss del inaktuell.

Åsa går igenom några exempel som innefattar kommunens egna verksamheter, så som Malvin i Malmö som fungerar som en intern byta och hitta funktion i stil med Blocket för samtliga anställda i Malmö stad. Malvin har sparat ca 5 miljoner kronor och 130 ton co2. Sjukhuset i Sundsvall som minskar matsvinnet är ett annat exempel. Gällivare och Laholms kommun köper bara rekonditionerade datorer, då kan de köpa bättre produkter med högre prestanda.

Rapporten visar även på exempel som riktar sig mot invånarna. Gästrike återvinnare har exempelvis en karta på hemsidan där man kan se alla avfallsprocesser, från återvinningscentral (ÅVC), återvinningsstation (ÅVS), till second hand butiker. Bostadsbolaget har specialdesignat ett återbruksrum tillsammans med designers så att saker kan exponeras på ett bra sätt. 100 hushåll har nyckel dit och 80 000kr har det kostat att ta fram rummet.

I rapporten lyfts också det faktum att delandet blir mer och mer populärt. Ett exempel är Fritidsbanken i Värmland där man lånar ut sportutrustning som alla får låna gratis. Ett annat är en verktygsfirma i Malmö som heter Toolpool. Toolpool var från början en vanlig järnhandel som idag istället lånar ut de allra vanligaste verktygen, vilket kan beställas via Facebook. De har ökat sin försäljning med 35 % då folk som lånar verktyg hos dem också köper övrigt på samma plats. Streetbank.com är en site där vi istället kan låna verktyg av grannen.

Två övriga grupper av exempel i rapporten är avfallsförebyggande genom tillsyn och avfallsförebyggande genom upphandling. Det finns en del verktyg som idag skulle kunna användas, exempelvis mandat inom tillsyn att arbeta förebyggande, och Åsa säger att de hoppas att detta kommer att utvecklas och används i framtiden.

Presentationen avslutas med en genomgång av Miljönärmärkningen från Avfall Sverige som startade i mars i år och idag har ungefär 250 unika verksamheter som märkts.

2.6 Avfallsförebyggande i praktiken: Presentation av framgångsrika exempel

Efter Åsas presentation av Avfall Sveriges rapport lyssnades det till faktiska exempel på avfallsförebyggande i praktiken: Stena Recycling, Hässleholm miljö, Länge leve prylen (NSR), Köp inte skräp (SYSAV) och Förebygga avfall i Göteborgs stad (Kretslopp och vatten). Nedan finner ni en kort genomgång av presentationerna. Mer information går att hitta på www.ism.lu.se/mtp.

2.6.1 Stena Recycling, Mats Topping

Stenas verksamhet började 1939 med återvinning av metall och än idag så lever detta kvar framförallt genom att ge råvaror, exempelvis flytande aluminium, till andra verksamheter. Men vad gäller återanvändning så sorterade vi på 50-talet ut kläder som antingen kunde återanvändas eller spinnas till bomullstråd. Men idag så har Stena en intern variant av Blocket där saker kan bytas eller hittas för den egna verksamheten. Vissa saker måste Stena återvinna, som en stor färja, men då finns ändå möjligheten att ta ut innehållet i färjan för att sälja det vidare genom den interna databasen.

I verksamhet som involverar industrin så behöver Stena, för att kunna arbeta mot avfallsförebyggande, gå in i verksamheten och förstå hur den ser ut. Stena behöver gå in på inköp och arbeta aktivt för att förstå vilken del av processen som genererar vad för att kunna optimera den. Så arbetar Stena idag.

2.6.2 Gunilla Holmberg och Veronica Ekstrand, Hässleholm miljö

Hässleholm miljö är ett helägt kommunalt bolag som vill verka som en motor och förebild för hållbarhet och utveckling för energi och miljö. När de för två år sedan skulle arbeta fram en ny avfallsplan så ville de arbeta in nya arbetssätt. Resultatet av arbetet blev också vad de kallar för [Resursoptimeringsplan](#) som ni kan hitta på

I samband med detta startade de upp en workshop med samtliga kommunala förvaltningar för att kunna göra rätt hemma innan de för ut idéerna bland invånare. På workshopen var en sjuksköterska med och fick idén att de skulle kunna göra någonting med blöjavgullet på äldreboendet Kaptensgården. Ni kan se en film om projektet på [Film](#).

Förutom avfallsförebyggande så har projektet genererat andra positiva effekter. Det var många kringvinster som de inte hade räknat med, de såg ett ökat välbefinnande hos de

boende, bättre arbetsmiljö och minskade kostnader för avfall, blöjinköp och tvättning. Nu är tanken att detta ska spridas till fler äldreboenden, men också att Kaptensgården ska kunna arbeta vidare med nya projekt, just nu är en satsning på minskat matsvinn på gång. (Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.6.3 Cecilia Holmblad, NSR, Länge leve prylen

Ett tidigare projekt vid namn Skitlite och satsning i Europa minskar avfallet ledde till Länge leve prylen. NSR hade tidigare arbetat med ett doggy-bags projekt där de ställde ut doggy-bags på ett köpcenter. Att arbeta med matsvinn är dock inte så kontroversiellt, ingen tycker att det är jättebra att vi slänger massor med mat. Men de hade bestämt att de även ville arbeta med grovavfall så då började NSR arbeta med ett projekt för prylsvinn.

Grunden är en hemsida (langeleveprylen.se) där det finns tips på prylvård och olika aktörer i området som kan fixa prylarna. Projektet har även haft information på Pågatågen under kampanjveckorna. Länge leva prylen har blivit ett sätt att kommunicera ut förebyggande och talarna menar att det här är någonting vi kommer arbeta med länge, inte ett år, utan fortsätta att hela tiden knyta an fler aktörer. De har också kommit fram till att de själva inte alltid behöver gå ut som avsändare till projektet utan att projektet står för sig självt och blir en självklar del av en vardag, de upplever att det skulle kunna vara så att folk kanske inte skulle läsa tipsen om de visste att NSR stod bakom budskapet. (Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.6.4 Anna Vilén, SYSAV, Köp inte skräp

När en kampanj skulle startas upp inom SYSAV så bestämdes det att fokus skulle vara att få folk att förstå att det är deras handel som gör att avfallsmängderna ökar. Målgruppen blev yngre del av befolkningen mellan 20-40 år och för att nå ut blev det ganska naturligt sociala medier och Facebook som blev sättet. SYSAV ville inte peka finger utan göra kampanjen informativ och rolig men samtidigt provocera fram starka reaktioner. De landade i kampanjen Köp inte skräp.

Dragplåstret var en tävling som marknadsfördes digitalt där privatpersoner kunde kolla *Historien om ditt avfall*. Testet var format så att det gav en personlig anspelning med förnamn och personliga avfallsvanor. Kampanjen fick ganska mycket uppmärksamhet med 3720 unika besökare, 256 personer som tävlade och 1046 personer gjorde testet. Kampanjen blev dessutom finalister i European Week for Waste Reduction Awards.

En tanke bakom att testet var att de skulle kunna få fram statistik, men några lärdomar från projektet blev att: 1) det inte är lätt att få fram statistik trots test, 2) Det är bra med vinster och 3) det går bättre om man har mer tid och pengar.

I november 2014 kom Köp inte skräp 2.0 som handlade om framför allt textil. Ni kan hitta information och följa kampanjen på kopinteskrap.se.

2.6.5 Karin Nielsen, Kretslopp och vatten, Göteborgs stad

I Göteborg finns det gamla flaggskeppet Alelyckan, och ett arbete ut mot medborgare, men under dagen pratade Karin Nielsen om att förebygga avfall i Göteborgs stad.

En fjärdedel av hushållsavfallet kommer från kommunen själv och idag ligger verksamheten ungefär i mitten av avfallstrappan. Men kommunen har muskler, kommunen möter alla, köper massor, äger hyreslägenheter, för tillsyn osv. Att skapa utrymme och plats har kommunen också makt över måste inse det. Hur avfall hanteras handlar till stor del om att det inte finns kunskap kring vad kommunen kan göra, vad avfallsförebyggande är, och vad som behövs för att göra det. Kretslopp och vatten har arbetat fram detta nya projekt som ska kunna leda till bestående förändringar brett i organisationen, och genom dessa pilotprojekt så hoppas de kunna visa på viktiga resultat.

Projektet består av tre delar 1) Det avfallssnåla kontoret. Detta utförs i samarbete med Park- och naturförvaltningen med hjälp av Tyréns. Det började med en workshop med personal från park och natur där de undersökte hela kedjan från produktval till uppföljning. Där kunde anställda välja rutiner att arbeta vidare med. Under tre veckors tid mättes avfallsmängder i dessa områden, nu implementeras projektet och sen ska det utvärderas. Syftet är att kunna sprida det dels inom Göteborgs stad men också i andra kommuner. 2) Det avfallssnåla äldreboendet som är likt projektet ovan. Det utförs i Sekelbo som ligger i Kortedala. De har märkt att de anställda har varit väldigt engagerade och en fröjd att arbeta med. Men för att få projektet att rulla så har det bland annat varit viktigt att projektet står för vikariekostnader när anställda behöver vara med på möten, det är alltså viktigt att förstå den organisation man arbetar med. 3) Det finns inom kommunen kundsamordnare som genomför ungefär 650 kundbesök per år. Idag handlar det mest om återvinning men nu ska de göra en undersökning om hur förebyggande kan vävas in i coachningen. I de checklistor kundsamordnare har kan inkluderas avfallsförebyggande. Detta planeras vara färdigt i februari 2016.

Några lärdomar kretslopp och vatten har från arbetet för avfallsförebyggande är:

- Att det går, bara man börjar kolla på någonting
- Att spara pengar är bra men glöm inte att man vi gör det för miljön.

Avslutningsvis ger Karin Nielsen några tips för de som vill arbeta förebyggande:

1. Prata räcker inte, det måste göras.
2. Undvik sorteringsfällan, men låt folk prata av sig om sortering
3. Börja med det enkla
4. Nyttja folks engagemang

5. Motivera med framgångar
6. Förankra med chefer och beslutsfattare
7. Workshops är bra!
8. Anpassa tidsåtgången
9. Börja någonstans
10. Gör rutiner
11. Kommunicera framgångar internt och externt!
12. Planera spridningen

(Se utdrag av presentationen [här](#).)

2.7 Smågruppsdiskussioner

Efter två mycket intressant delmoment om exempel på avfallsförebyggande arbete i praktiken, satte vi oss ner i smågrupper för att diskutera lärdomar från projekten. Syftet med eftermiddagens gruppdiskussioner var därmed att diskutera respektive projekt från eftermiddagen utifrån de lärdomar som kan dras av dem. Nedan presenteras lärdomarna tematiserat efter hinder och rekommendationer, alltså inte under respektive projekt. Det som blir tydligt är att det handlar om att förstå sitt mandat och ämne, att kunna möta politiken, samarbeta, kommunicera och, framförallt, att göra.

2.7.1 Hinder

Ibland verkar man hindra sig själv i arbetet för att förebygga avfall. Man har kanske inte ”full koll” på vad man har för mandat i förebyggandefrågan som avfallsaktör. Konsumtionen och beteendeförändringen belyses återkommande som ett knivigt ämne som man inte riktigt vet om det är ok att beröra politiskt. En deltagare menar att de har fått veta att de inte helt får arbeta med avfallsförebyggande, de kan arbeta med återbruk men inte med beteendeförändring. Men det är svårt och tar tid att lära sig att kryssa mellan det juridiska och det politiska.

Ett annat hinder i projekten är att man oundvikligen stöter på personer, eller hela kommuner, som säger ”varför förbränner vi inte allt bara?” Vi lever alltså kvar i de lösningar som redan finns och tydligt är att diskursen ute i kommunerna delvis landar i redan etablerade lösningar.

2.7.2 Rekommendationer

Med de hinder som finns i avfallsförebyggandefrågan så har avfallsaktörer lärt sig en hel del knep för att ändå kunna fortsätta sitt arbete. Nedan läser ni om de rekommendationer de olika projekten har för att kunna fortsätta, eller få till stånd, ett avfallsförebyggande arbete.

En hel del tips handlar om kommunikation:

- Lär er tackla det juridiska och politiska genom att lära er avfallsförebyggande i grunden och på detta vis kunna kommunicera med juristerna och politikernas på deras språk.
- Kommunicera och sprida kunskap: ta fram modeller som kan appliceras i andra sammanhang.
- Efter att projektet är genomfört, prata om det. Det är en plikt att sprida erfarenheterna. Prata med andra, lär av varandra.
- Dokumentera noggrant så att andra lättare kan lära och ta efter.
- Bjud in fler kommuner att vara med i arbetet, på så vis kan man skala upp projektet.

En del tips handlar om att genomföra sina idéer.

- Sluta prata, börja göra. Verkstad först och snacka sen.
- Våga vara personlig för att beröra folk.

En rekommendation tar upp vikten av att sprida projektet i organisationen:

- Bredda så att det inte bara är eldsjälarna utan så många som möjligt i organisationerna som jobbar med avfallsförebyggande

2.8 Sammanfattning och avslut

Efter en dags diskussioner samlas vi återigen, denna gång för att knyta ihop eftermiddagen, dagen som helhet och den viktiga vägen framåt, utanför världen av goda exempel och workshopande. Detta inleddes med en sammanfattning över dagen och avslutas med ett stort tack till alla som varit med och bidragit under de tre seminarietillfällena.

2.8.1 En syntes av dagen

Richard Ek börjar med att sammanfatta dagens tema. Upplåsningar sker hela tiden, vi har sett exempel på det idag. Men vi behöver bejaka och förstå att upplåsningar äger rum och tar plats, och måste få göra det i högre utsträckning än vad allehanda ekonomiska och marknadsbaserade mekanismer och prioriteringar tillåter idag. Vi behöver för att öka avfallsförebyggandet låta a) skapa nya platser för avfallsförebyggande, b) tillåta att avfalls-

förebyggande verksamheter får ta plats på "gamla" platser som torget mitt i staden samt c) gestalta och omgestalta platser så att de blir bemötta positivt av människor.

Maria José Zapata Campos menar att vi befinner oss i en experimentell fas där många olika aktörer ska lära sig att prata med varandra. Vi måste förstå som Karin Nielsen sa tidigare att ”att sprida är en plikt” för att kunna etablera. Vi vet att det händer och att det finns processer för att förändra, men hur lång tid kommer det ta? Genom Avfall Sveriges rapport så vet vi att det finns många goda exempel. Avfallsförebyggande åtgärder som vi ser idag har även andra vinster för samhället, det kopplar samman till barnrättsfrågor, miljö och gör oss, som flera av er påpekat idag, lite lyckligare. Genom olika projekt bryts också hela tiden tabun genom att vi går ett steg längre än det vi måste göra och det som förväntas av oss.

2.8.2 Vad händer nu?

Vi har under ett halvår genomfört tre seminarier med fokus på avfallsförebyggande. Det första seminarietillfället i november 2014 kom att bli startskottet för seminarieserien och handlade om planering för avfallsförebyggande med diskussioner kring det nationella avfallsförebyggande programmet. Under det andra tillfället tog vi upp frågan om rådighet och konsumtionsminskning i avfallsförebyggande, två frågor som följt oss genom hela serien och som alltjämt rör upp känslor och konflikter. Under detta tredje seminarietillfälle fick vi en möjlighet att gå djupare in i goda exempel och lära oss varandra, samt diskutera platsens betydelse för avfallsförebyggande. En intressant tanke som togs upp av flera var avfallsplatsen som mötesplats då det är ett av de få gemensamma utrymmen som finns kvar idag.

Vi konstaterar att alla frågor vi ställt oss under dessa sex månader fortfarande ligger och pyr. Med lite fler svar, men också många fler frågetecken tar vi oss vidare i ett avfallsförebyggande arbete. Från vår sida innebär det fortsatt forskning där vi bland annat kommer med en sammanfattande rapport för alla tre seminarier.

Tack för detta tredje seminarium, vi ser fram emot att fortsätta följa det avfallsförebyggande arbetet.

Maria, Hervé, María José, Patrik och Richard

Projektgruppen